

เจ้าพ่อกับการเมือง : การเชื่อมโยงของชาวยายอานาจาในระบบการเมืองไทย

นายเชวณะ ไตรมาส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2537

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ISBN 974-582-883-1

GODFATHER AND POLITICS : POWER CONNECTION IN THAI POLITICAL SYSTEM

Mr. Chaowana Traimas

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1994

ISBN 974-582-883-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เจ้าพ่อกับการเมือง : การเชื่อมโยงของข่ายใยอำนาจในระบบการเมืองไทย

โดย นายเชาวนะ ไตรมาศ

ภาควิชา การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ กุญสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ๓ เชียงใหม่)

.....กรรมการ
(ดร.สนธิ ลิ่มทองกุล)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง แผนภูมิ และแผนภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1. สภาพปัญหา.....	1
2. สมมติฐาน.....	14
3. วัตถุประสงค์.....	15
4. วิธีการศึกษา.....	16
5. ขอบเขตการศึกษา.....	16
6. ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	17
7. ขอบพิจารณาเบื้องต้นเกี่ยวกับนิยาม "เจ้าพ่อ".....	17
7.1 นิยามทั่วไป.....	17
7.2 นิยามเฉพาะ.....	19
8. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ถืออิทธิพลและเจ้าพ่อ.....	29
บทที่ 2 เศรษฐกิจ - การเมือง : สัมพันธภาพระหว่างอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง กับพัฒนาการของโครงสร้างอำนาจแฝงซ้อน.....	48
1. เศรษฐกิจ - การเมือง : ระบอบอำมาตยาธิปไตย.....	51
2. เศรษฐกิจ - การเมือง : ระบอบกึ่งประชาธิปไตย.....	60
3. เศรษฐกิจ - การเมือง : ระบอบหลังกึ่งประชาธิปไตย.....	70
4. เศรษฐกิจ - การเมือง : พัฒนาการของโครงสร้างอำนาจแฝงซ้อน และกำเนิดเจ้าพ่อในระบบการเมืองไทย.....	81

บทที่ 3	การต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจกระแสหลัก : เข้าหลอมระบอบ กึ่งประชาธิปไตย.....	99
	1. การเมืองหลังตุลาคม 2516 กับการเปลี่ยนแปลงในสายสัมพันธ์ทาง อำนาจระหว่างกลุ่มหลังราชการกับกลุ่มหลังเศรษฐกิจ.....	99
	2. ระบอบกึ่งประชาธิปไตยกับการขยายอำนาจทางการเมืองของ กลุ่มพลังนอกกลไกรัฐ.....	106
	3. การผ่องถ่ายอำนาจทางการเมืองกับการจัดระเบียบโครงสร้าง ทางการเมืองระหว่างกลุ่มอำนาจใหม่.....	114
บทที่ 4	ยุทธศาสตร์ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจใหม่ : บังคับผลักดันเจ้าพ่อเข้า สู่การเมือง.....	122
	1. ยุทธศาสตร์ทางอำนาจกับความล่าช้าในการปรับตัวทางสถาบัน.....	122
	2. เกมผ่าวงล้อมอำนาจรัฐของกลุ่มอำนาจในกลไกรัฐกับการทดแทน อำนาจการเมืองของกลุ่มอำนาจนอกกลไกรัฐ.....	128
	3. การพลิกผันของเกมอำนาจกับการแปรสภาพทางการเมืองของเจ้าพ่อ.....	134
	4. การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความชอบธรรมกับการแสวงหาตำแหน่ง- อำนาจทางการเมืองของเจ้าพ่อ.....	139
บทที่ 5	การเข้าสู่อำนาจทางการเมืองของเจ้าพ่อ : ปฏิกริยาการแตกตัวและ การประสานตัวระหว่างอำนาจรัฐกับอำนาจการเมือง.....	143
	1. เจ้าพ่อกับอำนาจรัฐ.....	143
	2. เจ้าพ่อกับอำนาจการเมือง.....	147
	3. บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อกับความแปลกแยกระหว่างอำนาจรัฐกับ อำนาจการเมือง.....	152
	4. ความแปลกแยกที่ดำรงอยู่กับทางเลือกของเจ้าพ่อ.....	158

บทที่ 6	เจ้าพ่อกับการเมือง : ตัวแบบและข้อเสนอทฤษฎีเจ้าพ่อกับการเชื่อมโยง ของข่ายอำนาจในระบบการเมืองไทย.....	162
1.	ตัวแบบระบบการเมืองไทย : ระบอบการเมือง, โครงสร้างอำนาจ- หลัก, โครงสร้างอำนาจแฝงซ้อน, เจ้าพ่อและข่ายใยการเชื่อมโยง อำนาจ (TRANSITED - POWERS' - CREAM - MODEL).....	163
2.	ข้อเสนอทฤษฎีเจ้าพ่อกับการเชื่อมโยงของข่ายใยอำนาจในระบบ การเมืองไทย (Mode of Inter-rim Cooperation Theory)....	186
บทที่ 7	เจ้าพ่อ : ผลกระทบต่อระบบการเมือง - การปกครองไทย.....	193
1.	สายใยสัมพันธ์หลายแบบและพันธมิตรหลายหัวของเจ้าพ่อกับการเร่ง ปฏิบัติการขัดแย้งระหว่างสถาบันอำนาจ.....	193
2.	ทิ้งประชาธิปไตยที่เสียดุลกับความชอบธรรมของเกมอำนาจใหม่.....	197
3.	ปฏิบัติการของหลังราชการเพื่อจำกัดบทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อ กับการปรับสถาบันทางการเมืองเพื่อดุลอำนาจใหม่.....	200
4.	ชัยชนะของหลังเปลี่ยนผ่านกระแสหลักเหนือกระแสหลังด้านทาน ชั่วคราวกับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดและบทบาทใหม่ของเจ้าพ่อ.....	203
5.	แนวโน้มปฏิบัติการแตกตัว - ประสานตัวระหว่างอำนาจรัฐ - อำนาจการเมืองกับอนาคตการเมืองและอนาคตเจ้าพ่อ.....	211
บรรณานุกรม.....	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.....	216
ประวัติผู้เขียน.....		224

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ชื่อนี้ ตรีมาศ : เจ้าพ่อกับการเมือง : การเชื่อมโยงของป่ายายอำนาจในระบบการเมืองไทย (GODFATHER AND POLITICS : POWER CONNECTION IN THAI POLITICAL SYSTEM) อ.ที่ปรึกษา : ศ.ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 224 หน้า ISBN 974-582-883-1

งานวิจัย มุ่งศึกษาแบบแผนการแข่งขัน-ช่วงชิงอำนาจระหว่างกลุ่มการเมือง แบบแผนการเชื่อมโยงอำนาจระหว่างกลุ่มการเมืองและภาวะการแตกตัว-ประสานตัว ระหว่างอำนาจรัฐ-อำนาจการเมือง ทั้งนี้ โดยเน้นบทบาทของกลุ่มอำนาจ ที่เรียกว่า เจ้าพ่อเป็นกลุ่มหลัก

การศึกษา พบว่า (1) เจ้าพ่อเป็นกลุ่มอิทธิพลที่มีบทบาทเด่นในฐานะผู้แสวงโอกาสในการเก็บเกี่ยวประโยชน์ทั้งจากอำนาจรัฐ อำนาจการเมืองและอำนาจเศรษฐกิจที่เกิดจากผลพวงของการเปลี่ยนแปลงระหว่างระบอบการเมืองกระแสหลัก มากกว่าบทบาทในฐานะกลุ่มการเมืองที่มีอำนาจหลักในการแข่งขัน-ช่วงชิงเพื่อเอาให้ได้มา เข้าครอบครอง หรือดำรงไว้ซึ่งอำนาจรัฐ อำนาจการเมือง หรือ อำนาจเศรษฐกิจในระบบและระบอบการเมือง ที่มุ่งหวังเพียงอย่างหนึ่งอย่างใด (2) เจ้าพ่อแสวงประโยชน์ และอำนาจโดยเครือข่ายของวิถีการแลกเปลี่ยนความร่วมมือที่ร่วมแลกเปลี่ยนกันระหว่างพันธมิตร 3 ภาค คือ ภาคการเมือง ภาคราชการ และภาคเศรษฐกิจ (3) เจ้าพ่อมีพลังขับเคลื่อนจากแรงจูงใจ ที่มุ่งเก็บเกี่ยวผลพลอยได้จากระบบการเมืองซึ่งอยู่ในฐานะฝ่ายตั้งรับ (ผู้สนับสนุน ผู้แสวงประโยชน์และผู้ใช้หรือบริวาร) และปรับตัวให้เข้ากับภาวะการแตกตัว-ประสานตัวระหว่างอำนาจรัฐ-อำนาจการเมือง มากกว่าบทบาทในฐานะผู้กระตุกปฏิกริยา (นักการเมืองหรือรัฐบุรุษ) โดยตรง

สถานภาพทางการเมืองของเจ้าพ่อจึงดำรงอยู่ในฐานะกลุ่มอิทธิพล ซึ่งเทียบได้กับผู้บริวารคนสุดท้ายในปฏิกริยาห่วงโซ่อาหาร ไม่มีบทบาทในฐานะผู้สร้างสรรค์ ทลาย หรือสร้างผลกระทบโดยตรงต่อทิศทางการเปลี่ยนแปลงของระบบการเมือง การก่อเกิด ดำรงอยู่ และการอยู่รอดของเจ้าพ่อ จึงขึ้นกับภาวะเกื้อกูลของระบอบการเมืองกระแสหลัก เป็นสำคัญ

ภาควิชา การปกครอง.....
สาขาวิชา การปกครอง.....
ปีการศึกษา 2537.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

กิตติกรรมประกาศ

ภายหลังที่ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้จุติประกายภารกิจของประวัติดิศาสตร์ใหม่ โดยการกอบกู้วรรณกรรมการเมืองไทยให้พลิกฟื้นขึ้นจากภาวะสาละงัดข้อมูลและพันนาการของไซตรวนทฤษฎีตะวันตก ด้วยข้อเสนอทฤษฎี ระบบการเมืองไทยที่ เรียกว่า "ไตรลักษณ์รัฐ" เมื่อ พ.ศ. 2530 แล้ว ผู้เขียนในฐานะนักเรียนรัฐศาสตร์ไทย ได้ตระหนักถึงหน้าที่ในการสืบสานพันธกิจดังกล่าวเช่นเดียวกับนักเรียนคนอื่นจึงได้เสนอข้อสรุปเชิงทฤษฎีไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้ด้วย ทั้งนี้ โดยความสนับสนุนอย่างดียิ่งจากอาจารย์ชัยอนันต์ ทั้งในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา อุดหนุนทุนวิจัย และผู้ประสาททฤษฎีแม่

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ศาสตราจารย์ ดร.สุจิต บุญบงการ รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ๕ เชียงใหม่ ดร.สนธิ ลิ้มทองกุล รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และคณาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือการของงานวิจัย ขอมอบแด่ครู บิดา มารดา มิตร แห่ส่งข้อมูลและเจ้าพ่อร่วมประวัติดิศาสตร์การเมืองไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชาวนะ ไตรมาส

สารบัญตาราง แผนภูมิ และแผนภาพ

หน้า

ตารางที่ 1	จำนวนผู้มีสิทธิพลตามการสำรวจของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ.2534.....	34
แผนภูมิที่ 1	กระบวนการทางการเมืองของไทยในระบอบกึ่งประชาธิปไตย.....	106
แผนภูมิที่ 2	วิธีการเข้าสู่อำนาจทางการเมืองและอำนาจรัฐของเจ้าพ่อ.....	148
แผนภูมิที่ 3	ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าพ่อกับอำนาจการเมืองและอำนาจรัฐ.....	151
แผนภูมิที่ 4	ตัวแบบระบบการเมืองไทย : ระบอบการเมือง, โครงสร้างอำนาจหลัก, โครงสร้างอำนาจแฝงซ้อน, เจ้าพ่อและข่ายใยการเชื่อมโยงอำนาจ (TRANSITED - POWERS' - CREAM MODEL).....	164
ตารางที่ 2	เปรียบเทียบการตัดกันระหว่างภาคการเมืองกับกระแสการเมือง.....	171-172
ตารางที่ 3	เปรียบเทียบการตัดกันระหว่างภาคราชการกับกระแสการเมือง.....	177-178
ตารางที่ 4	เปรียบเทียบการตัดกันระหว่างภาคเศรษฐกิจกับกระแสการเมือง.....	184-185
แผนภาพที่ 1	ข้อเสนอทฤษฎีเจ้าพ่อกับการเชื่อมโยงของข่ายใยอำนาจในระบบ การเมืองไทย (Mode of Inter-rim Cooperation Theory).....	192

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย